

UUDISED EL narkoseire keskuselt Lissabonis

UUED NARKOOTILISED AINED: LIIKUVAT MÄRKLAUDA ON RASKE TABADA

Euroopa Liidu narkoseire keskus leiab, et narkoturu „uuendusmeelsus” ja keerukus raskendavad uimastipoliitika elluviimist

(LISSABON, **AVALDAMISKEELD kuni 5.11.2009 kell 10.00 Kesk-Euroopa aja järgi**) Euroopa Liidu narkoseire keskuse (**EMCDDA**) andmetel tuleb Euroopal hakkama saada üha keerulisema ja kiiremini muutuva sünteetiliste uimastite turuga. Tarnijad näitavad üles suurt „uuendusmeelsust” tootmisprotsesside, tootevaliku ja turustamisvõimaluste leidmisel ning suudavad kontrollimeetmetega kiiresti kohaneda. Lisaks sellele tekitab muret ebaseaduslike uimastite seaduslike alternatiivide (eufooriat tekitavad lubatud ained) üha osavam turustamine. Nn liikuva märklaua tabamisega seotud raskusi kirjeldatakse täna Brüsselis avaldatud **EMCDDA 2009. aasta aruandes: uimastiprobleemide olukord Euroopas**.

Euroopa Liidu varajase hoiatamise süsteem aitab paremini uusi uimasteid tuvastada

Tänu kiirreageerimismehhanismina 1997. aastal ⁽¹⁾ käivitatud **Euroopa Liidu varajase hoiatamise süsteemile** avastatakse Euroopas üha edukamalt ebaseaduslike uimastite turule ilmuvaid uusi narkootikume. Tänapäevaks on selle mehhanismi abil saadud jälile enam kui 90 ainele. 2008. aastal teatasid **Euroopa Liidu liikmesriigid** kõnealuse süsteemi kaudu **EMCDDA**le ja **Europolile** 13 uuest psühhoaktiivsest aineist ⁽²⁾. Neist 11 olid uued sünteetilised uimastid ja ülejäänud kaks kuulusid taimede hulka (kratom ja kava). Esimest korda teatati sünteetilisest kannabinoidist (JWH-018). Selle aine suitsetamisel tekkiv mõju sarnaneb kanepi omaga (vt *Spice* allpool). Täna avaldab **EMCDDA** sünteetiliste kannabinoidide kohta veebipõhise uimastiprofiili ⁽³⁾.

Aruandes kinnitatakse, et sünteetiliste kannabinoidide ilmumine tähistab sünteetiliste uimastite väljatöötamise viimast astet: areng algas fentanüülipõhiste uimastitega 1980ndatel, jõudis 1980ndate aastate lõpuks fenetüülamiinideni ja 1990ndatel aastatel trüptamiinideni ning piperatsiinide ja katinooni derivaatideni alates 2000. aastast. Ühtlasi väärrib mainimist, et 2008. aastal teatatud uutest ainetest kuulub eelmiste aastatega võrreldes väiksem arv peamistesse kemikaalirühmadesse (fenetüülamiinid, trüptamiinid, piperatsiinid). Kuus ainet 13-st olid katapöösast saadava psühhoaktiivse koostisaine katinooni derivaadid.

Interneti seire: EMCDDA jälgib veebipõhist uimastiturgu

Internetist on saanud psühhoaktiivsete ainetega kauplemise koht, mis annab jaemüüjatele võimaluse pakkuda üldsusele alternatiive kontrollitavatele uimastitele. Käesoleva aasta aruandes rõhutatakse lubatud alternatiivsete uimastite üha paremini läbi mõeldud veebipõhist turustamist, mille käigus püüavad tarnijad kontrollist mööda hiilida.

Aruandes kirjeldatakse, kui oluline on Interneti seire uute uimastitrendide tuvastamisel. 2009. aastal jälgis **EMCDDA** kokku 115 veebipoodi 17 Euroopa riigis. Enamik tuvastatud veebipoodide müüjaid paiknes **Ühendkuningriigis** (37 %), **Saksamaal** (15 %), **Madalmaades** (14 %) ja **Rumeenias** (7 %).

Suur osa veebis müüdavatest ainetest on uimastid, mille kasutamisel on mõnes maailma paigas juba pikk traditsioon, kuid pakutakse ka laboratooriumites sünteetisid kemikaale, mida pole veel inimestel katsetatud. 2009. aastal müüki tulnud uute toodete hulka kuuluvad ka klubinarkootikumid, mis sisaldavad äsja keelustatud bensüülpiiperasiini (BZP) seaduslikke alternatiive ⁽⁴⁾. Muude veebiturul toimunud uuenduste

hulka kuuluvad tuntud kaubamärkide edasiarendamine ja atraktiivsete pakendite kasutamine, mille parim näide on *Spice*.

Kas *Spice* on viide sellele, mis meid eest ootab?

Spice'i nime all ja sageli ergutina turustatavaid tooteid on varajase hoiatamise süsteemi kaudu jälgitud 2008. aasta algusest peale. *Spice*'i-laadsete toodete pakendil oleva teabe kohaselt on need valmistatud 14 taimsest koostisainest (⁵), kuid hiljutised testid näitavad, et mõned partiid sisaldavad ka sünteetilisi kannabinoide. 2009. aasta. oktoobri seisuga oli Euroopas *Spice*'i-toodetes leitud JWH-018-d ja kaheksat muud sünteetilist kannabinoidi. Neid koostisaineid ei ole toote infolehel märgitud ning seega valitseb oht tarbida neid teadmatuses.

EMCDDA annab teada, et 2009. aastal pakkusid *Spice*'i peaaegu pooled (48 %) 115 vaatluse all olnud veebipoodidest. Kuigi need poed paiknesid 14 Euroopa riigis, oli kõige rohkem selliseid poode **Ühendkuningriigis** (42 %) ning märkimisväärsel hulgal ka **Rumeenias** (15 %), **lirimaa** (7 %) ja **Lätis** (7 %). Vähemalt 9 Euroopa Liidu liikmesriigis oli *Spice* saadaval ka nn seaduslikke uimasteid müüvates poodides (**Tšehhi Vabariik, Saksamaa, Läti, Leedu, Luksemburg, Austria, Poola, Portugal, Ühendkuningriik**).

Mure sünteetiliste kannabinoidide pärast on sundinud riike vastu võtma seadusi, mis keelavad või kontrollivad muul viisil *Spice*'i-tooteid või sarnaseid ühendeid (**Saksamaa, Eesti, Prantsusmaa, Leedu, Luksemburg, Austria, Poola ja Rootsi**). Hiljuti on veebiturult leitud vähemalt 27 *Spice*'ile alternatiivi pakkuvat taimset suitsetamissegut, mida turustatakse erinevate nimede all (nt Smoke, Sence). *Spice*'i asendavate toodete kiire ilmumine näitab kõnealuse turu võimet vahetult reageerida muudatustele psühhoaktiivseid aineid käsitlevates seadustes.

Tänases kommentaaris ütleb **EMCDDA** direktor **Wolfgang Götz**, et katsetes õiguslikult reguleerimata ainete turustamise teel uimastikontrollist kõrvale hiilida ei ole midagi uut. Uus on aga tema sõnul tuvastatud ainete lai valik, tahtlikult vale märgistusega toodete agressiivne turustamine, Interneti üha laienev kasutamine ja turu kontrollimeetmetele reageerimise kiirus. Hr **Götz** on arvamusel, et kui *Spice* on viide sellele, mis meid ees ootab, siis peab Euroopa olema valmis sellistele üha suurenevatele probleemidele asjakohaselt reageerima.

MUUD ARENGUD SÜNTEETILISTE UIMASTITE TURUL

Viimased muutused ecstasy turul

Täna avaldatud aruande kohaselt sisaldas enamik kuni 2007. aastani testitud *ecstasy*-tablette MDMA-d või muud *ecstasy*-laadset ainet (nt MDA, MDEA). Kuid nüüd viitavad kõige värskemad andmed sellele, et mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis võib olukord muutumas olla. Näiteks ligikaudu pooltes *ecstasy*-tablettides, mis konfiskeeriti või müüdi **Taanis** ja **Madalmaades**, ei leitud MDMA-d, kuid selle asemel sisaldasid tabletid hoopis mCPP-d (⁶).

Muutused *ecstasy*-turul võivad olla tingitud üha paremaid tulemusi andvatest jõupingutustest takistada lähteainete ehk keelatud uimastite tootmiseks kasutatavate kontrollitavate kemikaalide (vt infokasti 4. peatükis) kõrvaesuunamist. MDMA peamise lähteaine PMK vähesus võib olla üks põhjusi, miks *ecstasy* koostis on viimasel ajal muutunud. Veel ei ole võimalik öelda, kas see areng on ajutine või viitab see olulisele muutusele turul. 2010. aastal esitavad **EMCDDA** ja **Europol** ühise analüüsi *ecstasy*-turu kohta.

Euroopa on endiselt peamine *ecstasy* tootmise piirkond, mille keskpunktid on **Madalmaades** ja **Belgias** ning vähesemal määral ka **Saksamaal, Ühendkuningriigis** ja **Poolas**. 2007. aastal konfiskeeriti ligikaudu 13 miljonit *ecstasy*-tabletti. Elu jooksul on *ecstasy*t proovinud hinnanguliselt 10 miljonit Euroopa täiskasvanut (vanuses 15–64) ja 2,5 miljonit on seda kasutanud möödunud aasta jooksul. Enamik kasutajatest on noored täiskasvanud (vanuses 15–34), kellest ligikaudu 7,5 miljonit on *ecstasy*t elu jooksul proovinud ning ligikaudu 2 miljonit tarvitas seda viimase aasta jooksul. *Ecstasy* kasutamise trend on Euroopas üldiselt stabiilne (vt joonis GPS-21, i ja ii osa).

Metamfetamiin trügib uuele territooriumile

Siiani ei ole metamfetamiin suutnud tungida Lääne-Euroopa stimulantide suurele turule, kus praegu domineerivad veel kokaiin ja amfetamiin. Siiski on mõningaid märke sellest, et metamfetamiin hakkab nihkuma uuele territooriumile.

Ajalooliselt on metamfetamiini kasutamine Euroopas koondunud **Tšehhi Vabariiki**. Täna avaldatud aruandest selgub aga, et kõnealune uimasti on üha kergemini kättesaadav ka Põhja-Euroopas, näiteks **Norras** ja **Rootsis**, kus siiani on peamiseks stimulantiks olnud amfetamiin. Siingi näib turuteguritel ja lähteainetel olevat oluline roll, sest metamfetamiini tootmise kohad näivad paiknevat **Leedus**, mille geograafiline asend hõlbustab metamfetamiini lähteaine BMK importimist väljastpoolt Euroopa Liitu.

2007. aastal teatati Euroopas 4 500 metamfetamiini konfiskeerimise juhtumist, mille tulemusena saadi kätte ligikaudu 340 kg metamfetamiini. **Norras** toimus kõige rohkem konfiskeerimisi (1 284) ning seal saadi kätte kõige suurem kogus metamfetamiini (167 kg). Suuruselt teine kogus Euroopas konfiskeeritud metamfetamiini saadi kätte **Rootsis** (51 kg) (vt tabelid SZR 17 ja SZR 18).

Traditsiooniliselt on Euroopas metamfetamiini toodetud väikestes põrandaalustes laborites **Tšehhi Vabariigis**, kus uimastit toodetakse tavaliselt väikestes kogustes isiklikuks ja kohalikuks tarbimiseks (2007. aastal avastati 390 sellist laborit). **Europoli** teatel on nüüd avastatud ja likvideeritud mõned suuremad laborid, ka muudes Euroopa piirkondades, näiteks **Saksamaal** ja **Madalmaades** ⁽⁷⁾.

Täna avaldatud aruandes hoiatatakse, et arvestades metamfetamiini tootmise suhtelist lihtsust ja selle uimasti väga negatiivset mõju rahvatervisele, ei ole põhjust liigsele enesega rahulolule. Selle tõestuseks on **Slovakkia**, kus metamfetamiiniga seotud probleemid on viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud. Ligikaudu veerand (26 %) **Slovakkias** võõrutusravi saavatest inimestest nimetab metamfetamiini oma peamiseks narkootiliseks aineks.

Tänaseid järeldusi kommenteerides ütleb **direktor Wolfgang Götz**, et kiirus, millega tänane uimastituru edasi liigub ja areneb, näitab, kuidas globaliseerumine ja innovatsioon seavad riikide ette üha keerulisemaid ülesandeid. Tema sõnul peavad uimastituru pidevate muutustega sammu pidamiseks arenema ka olemasolevad lähenemisviisid psühhoaktiivsete ainete kasutamise järelevalvele ja nende vastu võitlemisele.

Märkused

2009. aasta aruandes esitatud andmed kajastavad 2007. aastat või viimast kättesaadavate andmetega aastat.

Käesolevas pressiteates esitatud andmed ja tabelid võib leida 2009. aasta statistikabülletäänist aadressil:

<http://www.emcdda.europa.eu/stats09>

Teavet kõikide *aastaruannetega* seotud väljaannete kohta ja viited neile, samuti uudised, teenused ja üritused leiate aadressil: <http://www.emcdda.europa.eu/events/2009/annual-report>

Käesolev uudis põhineb peamiselt aruande ülevaatel ja 8. peatükil.

⁽¹⁾ Lisateave: <http://www.emcdda.europa.eu/drug-situation/new-drugs> ja <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index40105EN.html>

⁽²⁾ Ainete täielik loend on EMCDDA-Europoli 2008. aasta aruande (nõukogu otsuse 2005/387/JHA rakendamise kohta) 2. lisas: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index33227EN.html>

⁽³⁾ Sünteetiliste kannabinooidide uimastiprofiil: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles>

⁽⁴⁾ 3. märtsil 2008 võttis Euroopa Liidu nõukogu vastu otsuse, millega määratleti 1-bensüülpiperasiin (BZP) kui uus psühhoaktiivne aine, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu liikmesriikides kontrollimeetmeid ja kriminaalsätteid: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index16783EN.html>

⁽⁵⁾ EMCDDA aruanne *Spice'i* kohta: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers>

⁽⁶⁾ mCPP-d on jälgitud varajase hoiatamise süsteemi kaudu alates 2004. aastast.

⁽⁷⁾ EMCDDA-Europoli aruanne *Methamphetamine: a European Union perspective in the global context* (vt lk 20): <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index82068EN.html>

Vt ka: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/methamphetamine>